

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

24. oktoober 2018*

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2014/24/EL – Artikkel 57 – Direktiiv 2014/25/EL – Artikkel 80 –
Riigihanked – Menetlus – Kõrvaldamise alused – Kõrvaldamise perioodi maksimaalne pikkus –
Ettevõtja kohustus teha hankijaga koostööd, et tõendada oma usaldusväärsust

Kohtuasjas C-124/17,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Vergabekammer Südbayerni (Lõuna-Baieri riigihangete vaidlustuskomisjon, Saksamaa) 7. märtsi 2017. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 10. märtsil 2017, menetluses

Vossloh Laeis GmbH

versus

Stadtwerke München GmbH,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: seitsmenda koja president T. von Danwitz neljanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Juhász (ettekandja) ja C. Vajda,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikku menetlust ja 21. veebruari 2018. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Vossloh Laeis GmbH, esindajad: *Rechtsanwalt* K. Fischer ja *Rechtsanwalt* H.-J. Hellmann,
- Stadtwerke München GmbH, esindajad: *Rechtsanwalt* H. Kern ja *Rechtsanwalt* M. Winstel,
- Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja D. Klebs,
- Kreeka valitsus, esindajad: M. Tassopoulou, A. Magrippi, D. Tsagaraki ja K. Georgiadis,
- Ungari valitsus, esindajad: M. Z. Fehér, G. Koós ja E. Sebestyén,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. C. Becker ja P. Ondrůšek,
olles 16. mai 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ (ELT 2014, L 94, lk 243), artiklit 80 koosmõjus Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2014, L 94, lk 65) artikli 57 lõigetega 4, 6 ja 7.
- 2 Taotlus on esitatud Vossloh Laeis GmbH ja Stadtwerke München GmbH vahelises vaidluses esimese kõrvaldamise üle viimati nimetatud äriühingu loodud kvalifitseerimissüsteemist raudtee-elementide tarnimise valdkonna hankemenetluse raames.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2014/24

- 3 Direktiivi 2014/24 põhjenduses 102 on märgitud:

„(102) Siiski tuleks võimaldada ettevõtjatele vastavusmeetmete võtmist kuriteo või väärteo tagajärgede heastamiseks ning edasiste rikkumiste tõhusaks ärahoidmiseks. Sellised meetmed võivad seisneda eelkõige personali- ja organisatsioonimeetmetes, nagu igasuguste suhete lõpetamine väärteos osalenud isikute või organisatsioonidega, sobivad personali ümberkorraldamise meetmed, aruandlus- ja kontrollisüsteemide rakendamine, sisekontrolliüksuse loomine nõuetele vastavuse jälgimiseks ning organisatsioonisiseste vastutus- ja hüvitamiseeskirjade vastuvõtmine. Kui sellised meetmed pakuvad piisavaid tagatisi, ei tohiks kõnealust ettevõtjat enam ainult eespool kirjeldatud põhjustel menetlusest kõrvaldada. Ettevõtjatel peaks olema võimalus taotleda hankemenetluses võimalikuks osalemiseks võetud vastavusmeetmete läbivaatamist. Selle võimaluse kohaldamiseks täpsete menetluslike ja sisuliste tingimuste kindlaksmääramine peaks jääma siiski liikmesriikidele. Eelkõige peaks liikmesriikidel olema vabadus otsustada, kas nad soovivad jätta asjakohaste hindamiste läbiviimise konkreetsete avaliku sektori hankijate ülesandeks või usaldavad selle teistele ametiasutustele kas tsentraalsel või detsentraalsel tasandil.“
- 4 Direktiivi 2014/24 artiklis 57 „Kõrvaldamise alused“ on sätestatud:

„1. Avaliku sektori hankija jätab ettevõtja hankemenetluses osalemisest kõrvale, kui ta on artiklite 59, 60 ja 61 kohase kontrolli teel kindlaks teinud või muul viisil teada saanud, et selle ettevõtja suhtes on langetatud lõplik süüdimõistev kohtuotsus ühel järgmistest põhjustest:

[...]

2. Ettevõtja jäetakse hankemenetluses osalemisest kõrvale, kui avaliku sektori hankija on teadlik, et ettevõtja on rikkunud maksude või sotsiaalkindlustusmaksete tasumise kohustusi ning kui seda on sedastatud õigus- või haldusotsusega, millel on lõplik ja siduv mõju selle riigi, kus see ettevõtja on asutatud, või avaliku sektori hankija asukohaliikmesriigi õigusaktide kohaselt.

Lisaks võib avaliku sektori hankija jätta ettevõtja hankemenetluses osalemisest kõrvale või liikmesriigid võivad avaliku sektori hankijalt nõuda ettevõtja hankemenetluses osalemisest kõrvalejätmist, kui avaliku sektori hankija saab mis tahes asjakohaste vahendite abil tõendada, et ettevõtja on rikkunud maksude või sotsiaalkindlustusmaksete tasumise kohustusi.

Käesolevat lõiget ei kohaldata juhul, kui ettevõtja on täitnud oma kohustused tasumisele kuuluvate maksude või sotsiaalkindlustusmaksete tasumisega või siduva kokkuleppe sõlmimisega tasumisele kuuluvate maksude või sotsiaalkindlustusmaksete, sealhulgas vajaduse korral kogunenud intresside ja viiviste tasumise kohta.

[...]

4. Avaliku sektori hankija võib jätta ettevõtja hankemenetluses osalemisest kõrvale või liikmesriigid võivad temalt nõuda ettevõtja hankemenetluses osalemisest kõrvalejätmist, kui ettevõtja on ühes järgmises olukorras:

- a) kui avaliku sektori hankija saab mis tahes asjakohaste vahendite abil tõendada artikli 18 lõikes 2 osutatud kohaldatavate kohustuste rikkumist;
- b) kui ettevõtja on pankrotis või tema suhtes on algatatud maksejõuetus- või likvideerimismenetlus, tema vara haldab likvideerija või kohus, ta on sõlminud kokkuleppe võlausaldajatega, peatanud äritegevuse või on siseriiklike õigusnormide alusel toimuva samalaadse menetluse tõttu analoogses olukorras;
- c) kui avaliku sektori hankija suudab mis tahes asjakohaste vahenditega tõendada, et ettevõtja on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, mis muudab ta aususe küsitavaks;
- d) kui avaliku sektori hankijal on piisavalt usaldusväärseid andmeid, mille alusel järeldada, et ettevõtja on sõlminud kokkuleppeid teiste ettevõtjatega konkurentsi moonutamise eesmärgil;
- e) kui huvide konflikti artikli 24 tähenduses ei ole võimalik muude, vähem sekkuvate meetmetega tõhusalt heastada;
- f) kui ettevõtja eelnevast osalemisest hankemenetluse ettevalmistamises tulenevat konkurentsi moonutamist, nagu on osutatud artiklis 41, ei ole võimalik muude, vähem sekkuvate meetmetega heastada;
- g) kui ettevõtja puhul on esinenud tõsiseid või pidevaid puudujääke varasema riigihankelepingu või avaliku sektori hankijaga sõlmitud varasema hankelepingu või varasema kontsessioonilepingu kohase olulise nõude täitmisel, mille tulemusel on see leping tulnud enneaegselt lõpetada, makstud kahjutasu või rakendatud sellega võrreldavaid sanktsioone;
- h) ettevõtja on hankemenetluses osalemisest kõrvaldamise aluste puudumise või kvalifitseerimise tingimuste täitmise kontrollimiseks nõutavate andmete esitamisel esitanud valeandmeid, on jätnud sellise teabe esitamata või ei ole suuteline esitama artikli 59 kohaselt nõutavaid täiendavaid dokumente, või

- i) ettevõtja on tegutsenud eesmärgiga mõjutada lubamatul viisil avaliku sektori hankija otsustusprotsessi, saada konfidentsiaalseid andmeid, mis võivad anda talle põhjendamatult eelise hankemenetluses, või hooletusest esitada eksitavat teavet, mis võib oluliselt mõjutada kõrvaldamise, valiku või lepingu sõlmimise kohta tehtavaid otsuseid.

Olenemata esimese lõigu punktist b võivad liikmesriigid nõuda või pakkuda võimalust, et avaliku sektori hankija ei jäta ühel nimetatud punktis osutatud olukorras olevat avaliku sektori hankijat hankemenetluses osalemisest kõrvale või liikmesriik võib temalt nõuda mitte jätta seda ettevõtjat kõrvale hankemenetluses osalemisest, kui on kindlaks tehtud, et kõnealune ettevõtja on suuteline lepingut täitma, võttes arvesse kohaldatavaid siseriiklikke eeskirju ja äritegevuse jätkumiseks võetavaid meetmeid punktis b osutatud olukordades.

[...]

6. Iga ettevõtja, kes on mõnes lõigetes 1 ja 4 osutatud olukorras, võib esitada tõendeid selle kohta, et tema poolt võetud meetmed on piisavad tõendamaks tema usaldusväärsust, olenemata vastava kõrvaldamise aluste olemasolust. Kui selliseid tõendeid peetakse piisavateks, siis ei kõrvaldata asjaomast ettevõtjat hankemenetlusest.

Selleks peab ettevõtja tõendama, et on maksnud või võtnud kohustuse maksta hüvitist kuriteo või väärteoga põhjustatud mis tahes kahju eest, selgitanud põhjalikult asjaolusid, tehes uurimisorganitega aktiivset koostööd, ning võtnud konkreetseid tehnilisi ning organisatsiooni ja töötajatega seotud meetmeid, mis võimaldavad vältida edasisi kuritegusid või väärtegusid.

Ettevõtja võetud meetmete hindamisel võetakse arvesse kuriteo või väärteo raskust ja konkreetseid asjaolusid. Kui meetmeid peetakse ebapiisavateks, saadetakse ettevõtjale sellise otsuse põhjendus.

Ettevõtjal, kes on lõpliku otsusega hankemenetluses või kontsessiooni andmise menetluses osalemisest kõrvaldatud, ei ole õigust selle otsusega määratud kõrvaldamise perioodil kasutada käesolevas lõikes kirjeldatud võimalust nendes liikmesriikides, kus kõnealune otsus kehtib.

7. Liikmesriigid kehtestavad käesoleva artikli rakendamise tingimusi käsitlevad õigusnormid, võttes arvesse liidu õigust. Eelkõige määravad nad kindlaks kõrvaldamise perioodi maksimaalse pikkuse, kui ettevõtja ei ole võtnud lõikes 6 nimetatud meetmeid oma usaldusväärsuse tõendamiseks. Kui kõrvaldamise perioodi ei ole lõplikus otsuses kehtestatud, ei tohi see periood olla pikem kui viis aastat alates süüdimõistva kohtuotsuse tegemise kuupäevast lõikes 1 osutatud juhtumite puhul ning kolm aastat alates asjaomase sündmuse toimumise kuupäevast lõikes 4 osutatud juhtumite puhul.“

Direktiiv 2014/25

- 5 Direktiivi 2014/25 artiklis 77 „Kvalifitseerimissüsteemid“ on ette nähtud:

„1. Võrgustiku sektori hankijad võivad soovi korral luua ettevõtjate kvalifitseerimise süsteemi ja rakendada seda.

Kvalifitseerimissüsteemi kehtestavad või seda rakendavad võrgustiku sektori hankijad tagavad, et ettevõtjatel on igal ajal võimalik taotleda kvalifitseerimist.

2. Lõikega 1 ettenähtud süsteemil võivad olla erinevad kvalifitseerimisetapid.

Võrgustiku sektori hankijad kehtestavad kvalifitseerimist taotlevate ettevõtjate kõrvaldamise ja väljavalimise objektiivsed eeskirjad ja kriteeriumid ning kvalifitseerimissüsteemi rakendamise objektiivsed kriteeriumid ja eeskirjad, mis hõlmavad selliseid küsimusi nagu süsteemiga liitumine, kvalifikatsiooni perioodiline ajakohastamine ja süsteemi kehtivusaeg.

Kui need kriteeriumid ja eeskirjad hõlmavad tehnilisi kirjeldusi, kohaldatakse artikleid 60–62. Kriteeriume ja eeskirju võib vastavalt vajadusele ajakohastada.

[...]“.

- 6 Direktiivi 2014/25 artiklis 80 „Kõrvaldamise aluste ja kvalifitseerimise tingimuste kasutamine vastavalt direktiivile 2014/24/EL“ on sätestatud:

„1. Kvalifitseerimissüsteemi alusel kvalifitseerimist taotlevate ettevõtjate kõrvaldamise ja väljavalimise objektiivsed eeskirjad ja kriteeriumid ning taotlejate ja pakkujate kõrvaldamise ja väljavalimise objektiivsed eeskirjad ja kriteeriumid avatud, piiratud või läbirääkimistega hankemenetluse, võistleva dialoogi või innovatsioonipartnerluse korral võivad hõlmata direktiivi 2014/24/EL artiklis 57 loetletud kõrvaldamise aluseid kõnealuses direktiivis sätestatud tingimustel.

Kui võrgustiku sektori hankija on avaliku sektori hankija, hõlmavad kõnealused kriteeriumid ja eeskirjad direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõigetes 1 ja 2 loetletud kõrvaldamise aluseid kõnealuses artiklis sätestatud tingimustel.

Kui liikmesriigid seda nõuavad, hõlmavad kõnealused kriteeriumid ja eeskirjad direktiivi 2014/24/EL artikli 57 lõikes 4 loetletud kõrvaldamise aluseid kõnealuses artiklis sätestatud tingimustel.

[...]

3. Käesoleva artikli lõigete 1 ja 2 kohaldamisel kohaldatakse direktiivi 2014/24/EL artikleid 59–61.“

Saksa õigus

- 7 Direktiiv 2014/24 võeti Saksa õigusse üle konkurentsipiirangute vastase seadusega (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen; edaspidi „GWB“).

- 8 GWB § 124 on sätestatud:

„(1) Hankijad võivad proportsionaalsuse põhimõtet järgides ettevõtja igal ajal riigihankemenetluses osalemisest kõrvale jätta, kui:

[...]

3. ettevõtja on oma tegevuses toime pannud tõendatud raske eksimuse, mis seab kahtluse alla tema aususe; § 123 lõige 3 on kohaldatav analoogia alusel,

4. hankijal on piisavalt usaldusväärseid andmeid, et järeldada, et ettevõtja on sõlminud teiste ettevõtjatega kokkuleppeid, mille eesmärk või tagajärg on kahjustada, piirata või moonutada konkurentsi,

[...]“.

9. GWB § 125 on ette nähtud:

„(1) Hankija ei kõrvalda hankemenetlusest ettevõtjat, kelle puhul on täidetud üks või mitu § 123 või § 124 loetletud kõrvaldamise tingimust, kui ettevõtja on tõendanud, et ta:

1. on maksnud või kohustunud maksma hüvitist kuriteo või väärteoga tekitatud kahju hüvitamiseks,
2. on uurimisasutuste ja hankijaga aktiivset koostööd tehes põhjalikult selgitanud kuriteo või väärteo ning seeläbi tekitatud kahjuga seotud asjaolusid ja olukorda, ning
3. on võtnud konkreetseid tehnilisi, korralduslikke ja töötajatega seotud sobivaid meetmeid uue kuriteo või väärteo ennetamiseks.

[...]“.

10. GWB § 126 on sõnastatud järgmiselt:

„Kui ettevõtja, kelle puhul esinevad hankemenetlusest kõrvaldamise alused, ei ole võtnud § 125 kohaseid eneserehabiliteerimismeetmeid või kui võetud meetmed ei ole olnud piisavad, võidakse ta:

1. § 123 ette nähtud kõrvaldamise aluse korral riigihankemenetluses osalemisest kõrvale jätta kuni viieks aastaks alates lõpliku kohtuotsusega süüdimõistmise kuupäevast,
2. § 124 ette nähtud kõrvaldamise aluse korral riigihankemenetluses osalemisest kõrvale jätta kuni kolmeks aastaks alates asjaomase sündmuse kuupäevast.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

11. Põhikohtuasja vaidlus käib Vossloh Laeisi ja hankija Stadtwerke Müncheni vahel selle äriühingu kõrvaldamise üle direktiivi 2014/25 artikli 77 tähenduses kvalifitseerimissüsteemist, mille hankija oli loonud 2011. aastal, raudtee-elementide tarnimist käsitlevas hankemenetluses. Kvalifitseerimissüsteem, mida pikendati mitu korda, viimati 22. detsembril 2015, aegus 2016. aasta lõpus.
12. Vossloh Laeis valmistab raudtee-elemente, muu hulgas raudteerajatiste jaoks vajalikke rööpaide ja muid terasest ehitusdetalle. Bundeskartellamt (Saksamaa konkurentsiamet) määras talle 2016. aasta märtsis trahvi osalemise eest kuni 2011. aastani konkurentsivaldkonna kokkulepetes seoses pöörmatega (edaspidi „raudteekartell“), kohaldades talle leebema kohtlemise eeskirja, et võtta arvesse koostööd, mida ta oli teinud, et aidata ametil selgitada oma salajast tegevust. Stadtwerke München, mis on asutus, mis võis raudteekartelli tõttu kahju kannatada, esitas Vossloh Laeisi vastu tsiviilhagi kahju hüvitamise nõudes.
13. Pärast seda, kui Vossloh Laeis oli hankemenetluses esitanud pakkumuse, väljendas Stadtwerke München 15. juuni 2016. aasta kirjas kahtlust pakkujast ettevõtja usaldusväärsuses, kuna ta oli osalenud raudteekartellis. Vastuseks sellele kirjale esitas Vossloh Laeis 16. juunil 2016 korralduslikud ja töötajatega seotud „eneserehabiliteerimise meetmed“, mis ta oli võtnud õigusvastaste kartellide ja ebaausate konkurentsivõtete kordumise vältimiseks. Lisaks andis Vossloh Laeis teada oma valmisolekust hüvitada oma õigusvastase tegevusega Stadtwerke Münchenile tekitatud kahju.
14. Vossloh Laeis aga keeldus Stadtwerke Münchenile edastamast konkurentsiameti otsust, millega talle trahv määrati ja mille esitamist hankija temalt nõudis, et ta saaks seda hinnata ja koostöö abil selgitada selle äriühingu toime pandud konkurentsioiguse rikkumist. Vossloh Laeis väidab selle kohta, et tema arvates oli koostöö konkurentsiametiga eneserehabiliteerimiseks piisav.

- 15 Stadtwerke München leidis, et Vossloh Laeisi selgitused ei tõendanud, et ettevõtja oli võtnud GWB § 125 tähenduses piisavad meetmed, ja teavitas teda 4. novembril 2016, et ta on GWB § 124 lõike 1 punktide 3 ja 4 alusel viivitamatult asjaomasest kvalifitseerimismenetlusest lõplikult kõrvaldatud.
- 16 Vossloh Laeis esitas 17. novembril 2016 kõrvaldamise otsuse peale lagi Vergabekammer Südbayernile (Lõuna-Baieri riigihangete vaidlustuskomisjon, Saksamaa). Ta leiab, et hankija tõlgendas väärtalt GWB § 125 lõike 1 punkte 1 ja 2 ning et ta põhjendas seda otsust ebapiisavalt, kuna direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 6 on ette nähtud vaid koostöö uurimisasutustega, mitte hankijaga. Lisaks, GWB § 126 punkti 2 kohaselt on riigihankemenetlusest kõrvaldamine võimalik vaid kolme aasta jooksul pärast kõrvaldamise aluseks olevat seika. Käesolevas asjas aga toimusid need asjaolud rohkem kui kolm aastat enne kõrvaldamist.
- 17 Neil asjaoludel otsustas Vergabekammer Südbayern (Lõuna-Baieri riigihangete vaidlustuskomisjon) peatada menetluse ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas liikmesriigi õigusnormid, mis nõuavad ettevõtja tulemusliku eneserehabiliteerimise tingimusena, et viimane selgitab põhjalikult tehioolusid ja asjaolusid, mis on seotud toime pandud kuriteo või väärteo ning sellega tekitatud kahjuga, tehes aktiivset koostööd mitte üksnes uurimisasutustega, vaid ka hankijaga, on kooskõlas direktiivi 2014/25 artikliga 80 koostoimes direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 teise lõiguga?
2. Kui esimesele küsimusele vastatakse eitavalt: kas direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 teist lõiku tuleb selles kontekstis tõlgendada nii, et ettevõtja on tulemuslikuks eneserehabiliteerimiseks kohustatud selgitama hankijale asjaolusid vähemalt sellises ulatuses, et viimasel oleks võimalik hinnata, kas ettevõtja võetud eneserehabiliteerimismeetmed (tehnilised, korralduslikud ja töötajatega seotud meetmed ning kahju hüvitamine) on sobivad ja piisavad?
3. Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 4 sätestatud fakultatiivsete kõrvaldamise aluste puhul on hankemenetlusest kõrvaldamise periood või tähtaeg vastavalt direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikele 7 kuni kolm aastat alates asjaomase sündmuse kuupäevast. Kas asjaomase sündmuse all tuleb mõista juba direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 4 loetletud kõrvalejätmise aluste realiseerumise kuupäeva või on määrav kuupäev, mil hankija sai kõrvaldamise aluste olemasolust teada kindlate ja ümberlükkamatute tõendite põhjal?
4. Kas juhul, kui direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punktis d loetletud kõrvaldamise koosseis on täidetud ettevõtja osalemisega kartellikokkuleppes, on asjaomane sündmus direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 7 tähenduses kartellikokkuleppes osalemise lõpetamine või hankija poolt kartellikokkuleppes osalemise kohta kindlate ja ümberlükkamatute tõendite saamine?“

Esimene ja teine küsimus

- 18 Esimese ja teise küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2014/25 artiklit 80 koosmõjus direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikega 6 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm, mis nõuab, et ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväärsust, olenemata asjakohase kõrvaldamise aluse olemasolust, selgitab põhjalikult tehioolusid ja asjaolusid, mis on seotud toime pandud kuriteo või väärteoga, tehes aktiivset koostööd mitte üksnes uurimisasutustega, vaid ka hankijaga, et oma usaldusväärsuse taastamist tõendada.
- 19 Direktiivi 2014/24 artikkel 57, millele on viidatud direktiivi 2014/25 artiklis 80, kohustab hankijat või annab talle õiguse kõrvaldada ettevõtja hankemenetluses osalemisest, kui esineb mõni selle artikli lõigetes 1, 2 ja 4 loetletud kõrvaldamise alus.

- 20 Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 teise lõigu sõnastuse kohaselt peab ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväärsust, olenemata selle artikli lõigetes 1 ja 4 nimetatud asjakohase kõrvaldamise aluse olemasolust, tõendama, et on maksnud või võtnud kohustuse maksta hüvitist kuriteo või väärttega põhjustatud mis tahes kahju eest, selgitanud põhjalikult asjaolusid, tehes uurimisorganitega aktiivset koostööd, ning võtnud konkreetseid tehnilisi ning organisatsiooni ja töötajatega seotud meetmeid, mis võimaldavad vältida edasisi kuritegusid või väärtegusid.
- 21 Seoses selle sätte kontekstiga tuleb esiteks märkida, et direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 esimeses lõigus on ette nähtud, et kui ettevõtja esitatud tõendeid peetakse asjakohaste siseriiklike õigusnormide kohaselt piisavaks, siis ei kõrvaldata asjaomast ettevõtjat hankemenetlusest. Direktiivi artikli 57 lõike 6 kolmandas lõigus on aga ette nähtud, et kui võetud meetmeid peetakse ebapiisavaks, saadetakse ettevõtjale sellise otsuse põhjendus.
- 22 Teiseks nähtub direktiivi 2014/24 põhjendusest 102, et kui ettevõtja on võtnud piisavaid tagatise pakkuvaid vastavusmeetmeid kuriteo või väärtte tagajärgede heastamiseks ning edasiste rikkumiste tõhusaks ärahoidmiseks, ei tohiks kõnealust ettevõtjat enam ainult nendel põhjustel menetlusest kõrvaldada. Selle põhjenduse kohaselt peaks ettevõtjatel olema võimalus taotleda hankemenetluses võimalikuks osalemiseks võetud vastavusmeetmete läbivaatamist. Veel on selles põhjenduses täpsustatud, et sel juhul kohaldatavate täpsete menetluslike ja sisuliste tingimuste kindlaksmääramine jääb liikmesriikidele ning eelkõige peaks liikmesriikidel olema vabadus otsustada, kas nad soovivad jätta asjakohaste hindamiste läbiviimise konkreetsete avaliku sektori hankijate ülesandeks või usaldavad selle teistele ametiasutustele kas tsentraalsel või detsentraalsel tasandil.
- 23 Tõend, et on võetud direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 teises lõigus nimetatud meetmed, mille hulgas on eelkõige koostöö uurimisasutusega, tuleb olenevalt riigisisestest õigusnormidest esitada suhtes sama hankijaga, kes otsustab kõrvaldamise üle direktiivi artikli 57 alusel. Seega, kui liikmesriigid lubavad hankijal asjakohase hindamise teha, ei pea see hankija hindama mitte ainult seda, kas esineb ettevõtja kõrvaldamise alus, vaid ka seda, kas olenevalt olukorrast on ettevõtja tegelikult oma usaldusväärsuse taastanud.
- 24 Teatavate kõrvaldamise aluste kontrollimiseks võib hankijatel kindlatel asjaoludel olla vajalik läbi viia uurimisi ja kontrole. Seega võib hankija direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punkti a alusel „mis tahes asjakohaste vahendite abil“ tõendada, et ettevõtja on rikkunud neid keskkonna-, sotsiaal- ja tööõiguse valdkonnas kohaldatavaid kohustusi, mis on kehtestatud liidu või siseriiklike õigusaktidega, kollektiivlepingutega ning rahvusvaheliste keskkonna-, sotsiaal- ja tööõiguse sätetega. Lisaks, direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 4 punkti c kohaselt võib hankija „mis tahes asjakohaste vahenditega“ tõendada, et ettevõtja on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu, mis muudab ta aususe küsitavaks. Hankija teostatav kontroll võib olla vajalik ka näiteks selleks, et tuvastada selle direktiivi artikli 57 lõike 4 punktides g ja i esitatud kõrvaldamise aluse olemasolu.
- 25 Samas peab hankija sellistes olukordades nagu põhikohtuasjas, kus on olemas liidu õigusega või riigisisese õigusega reguleeritud spetsiifiline menetlus teatavate rikkumiste menetlemiseks või kus teatavate asutuste ülesanne on läbi viia sellega seotud uurimine, esitatud tõendite hindamisel põhimõtteliselt tuginema sellise menetluse tulemusele.
- 26 Selles kontekstis on oluline võtta arvesse esiteks hankija ja teiseks uurimisasutuste vastavat pädevust. Kui viimaste ülesanne on kindlaks teha teatavate ettevõtjate vastutus õigusnormi rikkumise toimepanemises, tuvastades erapooletult asjaolud, mis võivad sellise rikkumise moodustada, ning karistada viimaste toime pandud õigusrikkumise eest, peavad hankijad hindama riski, mis võib kaasneda sellega, kui nad sõlmivad hankilepingu kahtlase aususe või usaldusväärsusega pakujaga.
- 27 Nagu märgib Euroopa Komisjon, tuleneb sellest, et tehniolude ja asjaolude selgitamisel uurimisasutuste poolt direktiivi 2014/24 artikli 57 lõike 6 tähenduses ei ole sama eesmärk kui selle ettevõtja usaldusväärsuse kontrollimisel, kes võttis selles sättes ette nähtud meetmed ja kes peab hankijale

esitama tõendeid, mis võimaldavad kinnitada nende piisavust hankemenetluses võimalikuks osalemiseks. Seega, kui hankija ja uurimisasutuse vastavad ülesanded seda nõuavad, peab ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväärsust, olenemata asjakohase aluse olemasolust, selles osas tegema tõhusalt koostööd asutustega, kellele need vastavad ülesanded on usaldatud, olgu see siis hankija või uurimisasutus.

- 28 Koostöö hankijaga peab siiski piirduma meetmetega, mis on rangelt vajalikud ettevõtja usaldusväärsuse kontrolli eesmärgi tõhusaks saavutamiseks, mida on mainitud direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 6.
- 29 Täpsemalt, sellises olukorras nagu põhikohtuasjas peab pakkuja muu hulgas tõendama, et ta selgitab põhjalikult selle kartelli tehioolusid ja asjaolusid, milles ta osales, tehes asjaolusid uuriva konkurentsiasutusega aktiivset koostööd.
- 30 Sellega seoses tuleb märkida, et hankijal peab olema võimalik nõuda ettevõtjalt, kes mõisteti süüdi konkurentsioiguse rikkumises, et ta esitaks teda puudutava konkurentsiasutuse otsuse. Seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et sellise dokumendi esitamine võib lihtsustada hankija poolt ettevõtja vastu tsiviilvastutuse tuvastamise hagi esitamist. Nimelt tuleb meenutada, et nende meetmete hulgas, mida ettevõtja usaldusväärsuse tõendamiseks peab võtma, on selle tõendamine, et ta on maksnud või võtnud kohustuse maksta hüvitist toime pandud kuriteo või väärteoga põhjustatud mis tahes kahju eest.
- 31 Veel olgu märgitud, et põhimõtteliselt peaks sellest, et hankijale edastatakse otsus, milles tuvastatakse pakkuja konkurentsieeskirjade rikkumine, kuid milles kohaldatakse talle leebema kohtlemise eeskirja, kuna ta tegi konkurentsiasutusega koostööd, piisama, et hankijale tõendada, et ettevõtja on põhjalikult selgitanud tehioolusid ja asjaolusid, tehes selle asutusega koostööd; seda peab siiski kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 32 Lisaks, kuna hankija võib ettevõtjalt nõuda ka tõendite esitamist meetmete kohta, mille ta on võtnud ja mis võimaldavad vältida tuvastatud rikkumiste kordumist, siis tuleb märkida, et hankija võib ettevõtjalt nõuda, et ta esitaks faktilised asjaolud, mis võimaldavad tõendada, et meetmed, millele ta tugineb, on ka tegelikult sobivad etteheidetava tegevuse kordumise vältimiseks, arvestades rikkumiste toimepanemise konkreetseid asjaolusid. See, et tõendeid, mille ettevõtja peab selle kohta esitama, on juba nõudnud konkurentsiasutus oma uurimise käigus, ei põhjenda iseenesest seda, et ettevõtja võib olla vabastatud nende tõendite hankijale esitamisest, välja arvatud juhul, kui tehioolud ja asjaolud, mille tõendamist nii nõutakse, tulenevad piisavalt selgelt ettevõtja esitatud muudest dokumentidest ja eeskätt otsusest, milles tuvastatakse konkurentsieeskirjade rikkumine.
- 33 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele ja teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2014/25 artiklit 80 koostoimes direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikega 6 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisene õigusnorm, mis nõuab, et ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväärsust, olenemata asjakohase kõrvaldamise aluse olemasolust, selgitab põhjalikult tehioolusid ja asjaolusid, mis on seotud toime pandud kuriteo või väärteoga, tehes aktiivset koostööd mitte üksnes uurimisasutustega, vaid ka hankijaga viimase rolli raames, et tõendada oma usaldusväärsuse taastamist, tingimusel et see koostöö piirdub selleks uurimiseks rangelt vajalike meetmetega.

Kolmas ja neljas küsimus

- 34 Kolmanda ja neljanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2014/24 artikli 57 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et kui ettevõtja on toime pannud teo, mis on selle direktiivi artikli 57 lõike 4 punktis d nimetatud kõrvaldamise alus ja mille eest on pädev asutus määranud karistuse, tuleb kõrvaldamise maksimaalset perioodi arvestada alates selle asutuse otsuse kuupäevast.

- 35 Eelotsusetaotluses esitatud teabe kohaselt määras konkurentsiamet Vossloh Laeisile karistuse osalemise eest kuni 2011. aastani kokkulepetes, mille eesmärk oli kahjustada konkurentsi raudteekartelli raames. Ettevõtja väidab, et selle direktiivi artikli 57 lõike 7 tähenduses „asjaomaseks sündmuseks“, millest alates arvestatakse kõrvaldamise maksimaalset pikkust, on kartellikokkuleppes osalemise lõpetamine. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et GWB seletuskiri selle seaduse § 126 kohta, millega võetakse üle artikli 57 lõike 7, võiks toetada seisukohta, mille kohaselt on see sündmus konkurentsivaldkonna pädeva asutuse otsus.
- 36 Kõigepealt, direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 7 on ette nähtud, et liikmesriigid määravad kindlaks kõrvaldamise perioodi maksimaalse pikkuse, kui ettevõtja ei ole võtnud selle direktiivi artikli 57 lõikes 6 nimetatud meetmeid oma usaldusväärsuse tõendamiseks, ning kui kõrvaldamise perioodi ei ole lõplikus otsuses kehtestatud, ei tohi see periood olla pikem kui kolm aastat alates asjaomase sündmuse toimumise kuupäevast direktiivi artikli 57 lõikes 4 osutatud juhtumite puhul.
- 37 Kuigi direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 7 ei ole täpsustatud „asjaomase sündmuse“ laadi ega eelkõige selle toimumise hetke, tuleb märkida, et selles sättes on – selle artikli lõikes 1 nimetatud kohustuslike kõrvaldamise aluste puhul ja kui kõrvaldamise perioodi ei ole kindlaks määratud lõplikus kohtuotsuses – ette nähtud, et viie aasta pikkust perioodi tuleb arvestada alates selle lõpliku kohtuotsusega süüdimõistmise kuupäevast, võtmata arvesse kuupäeva, mil toimusid süüdimõistmise aluseks olevad asjaolud. Seega arvestatakse nende kõrvaldamise aluste korral seda perioodi alates kuupäevast, mis teatud juhtudel on palju hilisem rikkumise koosseisu tunnusteks olevate asjaolude toimepanemisest.
- 38 Käesolevas asjas määrati teo eest, mis kujutab endast asjakohast kõrvaldamise alust, karistus pädeva asutuse otsusega, mis tehti liidu õigusega või riigisisese õigusega reguleeritud menetluses ja millega tuvastati õigusnormi rikkuv tegevus. Sellises olukorras tuleb järjepidevuse huvides kohustuslike kõrvaldamise aluste kohta ette nähtud tähtaja arvutamise üksikasjadega, aga ka ettenähtavuse ja õiguskindluse huvides asuda seisukohale, et direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 7 nimetatud kolme aasta pikkust perioodi arvestatakse alates selle otsuse kuupäevast.
- 39 See lahendus näib seda enam põhjendatud, et nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 83–85, saab konkurentsi piiravat tegevust pidada tuvastatuks alles pärast sellise otsuse tegemist, mis selle tegevuse õiguslikult nii kvalifitseerib.
- 40 Lisaks, nagu rõhutas komisjon, on asjaomasel ettevõtjal sel perioodil võimalik oma usaldusväärsuse tõendamiseks võtta direktiivi 2014/24 artikli 57 lõikes 6 nimetatud meetmeid, kui ta soovib siiski osaleda hankemenetluses.
- 41 Niisiis ei tule kõrvaldamise perioodi arvestada mitte alates kartellikokkuleppes osalemisest, vaid kuupäevast, mil pädev asutus tegevuse tuvastas.
- 42 Järelikult tuleb kolmandale ja neljandale küsimusele vastata, et direktiivi 2014/24 artikli 57 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et kui ettevõtja on toime pannud teo, mis on selle direktiivi artikli 57 lõike 4 punktis d nimetatud kõrvaldamise alus ja mille eest on pädev asutus määranud karistuse, arvestatakse kõrvaldamise maksimaalne periood alates selle asutuse otsuse kuupäevast.

Kohtukulud

- 43 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

- 1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ, artiklit 80 koosmõjus Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiivi 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta artikli 57 lõikega 6 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisene õigusnorm, mis nõuab, et ettevõtja, kes soovib tõendada oma usaldusväärsust, olenemata asjakohase kõrvaldamise aluse olemasolust, selgitab põhjalikult tehioolusid ja asjaolusid, mis on seotud toime pandud kuriteo või väärteoga, tehes aktiivset koostööd mitte üksnes uurimisasutustega, vaid ka hankijaga viimase rolli raames, et tõendada oma usaldusväärsuse taastamist, tingimusel et see koostöö piirdub selleks uurimiseks rangelt vajalike meetmetega.**
- 2. Direktiivi 2014/24 artikli 57 lõiget 7 tuleb tõlgendada nii, et kui ettevõtja on toime pannud teo, mis on selle direktiivi artikli 57 lõike 4 punktis d nimetatud kõrvaldamise alus ja mille eest on pädev asutus määranud karistuse, arvestatakse kõrvaldamise maksimaalne periood alates selle asutuse otsuse kuupäevast.**

Allkirjad